

## הרב שלום פאללאק חבר הבר"ץ דחסידי סקווירא

### בענין פרה שנתפטמה בספיחי שביעית או בשמור ונעבד, או אם לא קיימו מצות ביעור דנאסר בהנאה, אם מותר לשתות החלב\*

(א)

- דשביעית דרבנן ואינו אסוה"נ בצרוף דעת הש"ך שלא כהרמ"א, וצווה לי להגיד בחוצות כי פסק שמותר לאכול מאכלי חלב לפרסם הדבר בשמו, (אע"פ שלעולם הי' נמנע בירושלים לפסוק לרבים כאן יצא מגדרן מחשש פקו"נ) וכן עשיתי וכל מי שפגשתי בלכתי לביתי סיפרתי לו, ולמחרת לפנה"צ כשהאדמו"ר מסטמר זצ"ל בא להתפלל בביהמ"ד בבתי אונגון ונודע לן הכרעת מרן זצ"ל מיד צוה לשמש להכריז בנוכחותו כי חוזר בו ומצטרף להיתר ושקטה העיר ראו כמה גדולים צדיקי אמת מי יתן לנו תמורתם. עכ"ל ספר הנ"ל והוא עובדא נפלאה.

והנה בעניי לא זכיתי להבין השאלה כפי שציירו הגאון ר' אליקים שלעזינגער שליט"א, הלא כתב שעיקר הסעודה לא הי' מספיחים רק אכלה מספיחים המזדמנים, הלא הוא זו"ז גורם דקיי"ל דמותר אם אין באיסור לבד די להוות החלב עי"ז, כמו שכתבו הש"ך והט"ז בסוף סי' פ"ז בענין מעמיד, וכאן לא הוי איסור משהו שהחמיר בזה המג"א בס"י תמ"ב סק"ב דהלא ספיחי שביעית בטל בס' כשאר איסורין (והארכתי בזה במק"א), ואולי חששו שמספיחים המזדמנים לבד יכול להוות החלב וצ"ע בזה, אך עיין בזה לקמן בס"י ג' דלדברי הפמ"ג יש בזה שאלה.

ובספר זכור לדוד הנדמ"ח תולדות הרה"ג ר' דוד פרנקל זצ"ל שהי' נאמן ביתו של החזו"א כתב שם בעמ' תכ"ט עובדא אחרת, כשנודע הדבר בירושלים שהרבי אינו שותה חלב טרי מחמת חשש ספיחי שביעית עורר

הנה בשנת תשי"ב לפני ט' שמיטות משמיטה דהאידינא הבעל"ט, כבר עורר על שאלה זאת, כ"ק הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע"א.

ואעתיק כאן לשון של הגאון ר' אליקים שלעזינגער שליט"א בספרו בית אב סי' ע"ו, והובא זאת בספר מנחת ירושלים.

וז"ל ומדי דברי בזה אזכיר מעשה שהי' בשנת השביעית תשי"ב בירושלים ת"ו, אשר אספקת אוכלים נקיים מחשש שביעית לא הי' מסודר אז והי' עיקר מאכלם של שומרי שביעית חלב וחוצרת חלב, ואלו כל ירק וצמח לא בא בפניהם, והיו רבים שחלו ונחלשו מחמת זה, וכשבא לבקור כ"ק אדמו"ר מסטמר זצ"ל פסק לרבים שמאכלי חלב ג"כ אסורים מחמת שהבהמות היו אוכלים ספיחים מהמצוי להם, וחרדה העיר, ובאותו ערב כשבקרתי אצל מרן זצ"ל מבריסק כדרכי ראיתי מיצר ודואג על הדבר כי חשש לבריאות בני העיר (ואם כי הוא בעצמו וב"ב לא בא מאכל חלב לפיהם) ואמר שרצונו לעיין בסוגיא ההיא ולמד עמי אז סימן ס' בשו"ע ביו"ד ובש"ך שם בעיין רב, (כי המציאות הי' שסודר ע"י הבר"ץ שעיקר סעודת הבהמות פ"א ביום הי' היתר, רק זולת זה אכלו ספיחים המזדמנים) ונו"נ בכל השיטות בנידון וזו"ג באסור אכילה שאין בו אסוה"נ דעת המתירים והאוסרים, וגם דעת הפלתי ויגע ועמל למצוא סמך היתר לבני העיר, וכעבור חצות לילה בירר ההיתר,

\* כל מה שנכתב כאן לא נכתב לא להלכה ולא למעשה כ"א להגדיל תורת השמיטה גם בחו"ל ולעורר לב המעיין.

ג"כ השאלה הזאת שהפרות אוכלות ספיחין, וכפי ששמעתי הפרות אוכלות רק ספיחין אסורין והם תלתן וכ"ב והנה בסי' ס' החמיר הרמ"א בבהמה שנתפטמה כל ימיה במאכלות אסורים שלא לאכול הבהמה, ומקורו שם בד"מ, ובתו"ח סי' ס"ה סי' הביא מחלוקת המרדכי והתוס' דהמרדכי ביבמות פ' אלמנה לכ"ג התיר תרנגולת שנתפטמה בשרצים, אבל התוס' דתמורה פרק כל האסורים כתבו דאם נתפטמה כל ימיה באיסור אסורה וה"ה לכשרה שינקה מן הטריפה, וכתב שם הרמ"א בשו"ע דבהמה שנתפטמה בדברים אסורים מותרת, וציין שם המציין מרדכי יבמות פ' אלמנה לכ"ג, וכתב עוד הרמ"א אבל אם לא נתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים אסורה. וציין שם המציין תוס' דתמורה פ' כל האסורין, ולפ"ז משמע לכאורה דהרמ"א חזר בו ממש"כ בד"מ ובתו"ח דהמרכי והתוס' חולקים, אלא אין כאן מחלוקת והמרדכי איירי בלא נתפטמה כל ימיה והתוס' איירי בנתפטמה כל ימיה. אבל הש"ך ס"ל שם דהמרדכי התיר אפי' בנתפטמה כל ימיה באיסורי אכילה, מטעם דמעוכל הוי כשרוף, ולפ"ז נראה דציון המציין ברישא דרמ"א מרדכי יבמות הוא בטעות והרמ"א לא חזר בו מדבריו בד"מ, אלא הרמ"א פסק כהתוס' בתמורה, וכן כתב בספר מחזיק ברכה דהציון הוא בטעות.

והנה הש"ך שם בסק"ה חלק על הרמ"א דאסר בנתפטמה כל ימיה בדברים אסורים מכח התוס' בתמורה, וס"ל להש"ך, דהתוס' לא כתבו אלא באיסור הנאה ולא באיסור אכילה, והיינו דהתוס' דיברו שם מכרשיני ע"ז דאסורים בהנאה. ודוקא למזבח אסור באיסורי אכילה לבד אבל להדיוט אין אסור כ"א באיסורי הנאה, ועוד כתב שם הש"ך בעוד יש לומר דכל האיסור הוא רק לר' חנינא בן אנטיגנוס בתמורה ל' ע"ב, אבל לרבנן מותר אפי' בנתפטמה כל ימיה, וכתב שם הרע"ב וכן הרמב"ם בפי' המשנה דלית הלכתא כרחב"א,

הדבר תמיהה רבתי אצל הלומדים ולא ידעו טעם לאיסורו, ר' דוד ז"ל דיבר בענין זה עם החזו"א שהי' חוכך בדבר הרבה ולא מצא טעם לזה וע"כ הביע תמיהתו ע"ז, אח"כ נכנס ר' דוד ז"ל אל הרבי מסטאמר, ושאל אותו מה מקום לחומרא ומה טעמו, מאחר וכבר נלאו כל החכמים ובכללם גם החזו"א למצוא מקור וטעם לחומרא ואיסור זה.

אמר לו הרבי כי מה שאינו רוצה לשתות חלב טרי אינו חומרא מצד הדין וההלכה, אבל הוא נוהג עצמו בחומרא זו ע"פ דברי הגאון מהרא"ל צינץ זצלה"ה מפלאצק, שכתב בספרו קומץ המנחה פרשת בהר לבאר מדוע בנ"י בזמן הבית ראשון ירדו כ"כ עד כדי לעבוד ע"ז, ומסביר שזה נגרם להם מחמת שלא שמרו קדו"ש בפירות הארץ וכשאכלו מזה נמשך להם חטא יצרא דע"ז ולא רק האדם אלא גם החי דהיינו הבהמות שאכלו מהתבואה הרי נתפטמו מאיסורי שביעית, וידוע שהאדם הוא מה שהוא אוכל ומאכלו נהפך לדם בקרבו וזה משפיע על נפש האדם, ע"כ ע"י שאכלו בלא קדו"ש נתרדדו עד חטא ע"ז, ע"כ.

והנה יכול להיות דב' העובדות הם אמת וקודם ה' עם הרה"ג ר' אליקים שלעזינגער שליט"א, אבל אע"פ שחזר בו הגה"ק מסטאמר מהוראותו מ"מ לא רצה לשתות החלב שהי' ע"ז חשש ספיחין מכח פרישותו מחשש רחוק ג"כ מכח דברי הקומץ המנחה הנ"ל.

[ועיין שם בפנים בספר קומץ המנחה ותראה דברים נפלאים מענין קדושת שביעית בפירות הארץ ושזה מקדש האדם האוכלו ומעלה את החי שלא יהא לידי עבירות].

## (ב)

**שיטת הרמ"א ונו"ב בדין בהמה שנתפטמה באיסורי אכילה והנאה**

והנה כמדומני כפי ששמעתי בזמנינו יש

(א) מכח פסק הרמב"ם בסופ"ג מהל' איסורי מזבח שכתב דבהמה שנתפטמה בכרשיני עכו"ם מותרת למזבח שהרי נשתנו.

(ב) דס"ל להפר"ח כשי' רש"י בע"ז מ"ט בנוטע אגוז של ערלה מותר דהו"ל זוז"ג היינו האגוז של ערלה, והקרקע, ולא קיי"ל כשי' התוס' שם דבעי שני הגורמים שוים דהרמב"ם ספ"י מהל' מע"ש ג"כ דעתו כרש"י, וה"נ עצם הפרה הוי גורם של היתר ואפי' נתפטמה כל ימיה באיסור הנאה וזה דומה לקרקע של ערלה.

אבל הפר"ת פליג על הפר"ח, בזה, וס"ל דמש"כ הרמב"ם הסברא דנשתנה מותר איירי בזוז"ג דלהדיוט מותר אך לגבוה פסול מטעם מאוס ובוה מהני נשתנה, אבל היכא דאסורה משום איסור הנאה להדיוט לא מהני נשתנה ובפרט בע"ז דדרשינן כל מה שאתה מהיה ממנה הרי היא כמותה. וגם באבן האזל כתב כע"ז ברמב"ם וכיון לדעתו הגדולה של הפר"ת.

ועל טעם ב' של הפר"ח שהתיר מכח זוז"ג, הנה הפר"ת כתב ג"כ קודם כמותו אבל אח"כ מסיק מכח לשון רש"י דכאן בפרה שנתפטמה ל"מ סברא זאת דשאני קרקע דהוא מגדל ממש הפרי, אבל בפרה האוכל מונח בגופה והפרה לא עשתה שום מעשה לגידול.

והנה ראיתי עוד מג' גדולי הפוסקים שפסקו כמסקנת הפר"ח דאפי' נתפטמה באיסור"נ מותר הבהמה באכילה, ואלו הן הפלתי והחכמת אדם וערוך השלחן, וכ"א טעמו ונימוקו עמו.

(א) הפלתי התיר מטעם דהוי הנאה שלא כדרכו וכי זהו דרך הנאתן שיתחלק האיסור לשפע מזון לבהמה, ובאכילת בהמה נהנה מהאיסור, אין לך שלכד"ה יותר מזה, ולכך דברו הכל מכרשיני ע"ז דבע"ז אסור אפי' שלכד"ה כמ"ש לעיל בסי' יו"ד עיי"ש וא"ש אבל בשאר איסורים לכו"ע מותר, ועוד כתב הפלתי דחכמים פליגי על רחב"א.

ומשמע לכאורה דלהע"ל של הש"ך אפי' באיסור הנאה מותר לרכנן, והש"ך נשאר שם בצ"ע.

אבל ראיתי בפר"ח שנסתפק בזה, אם חכמים פליגי על רחב"א באיסורי הנאה דדילמא לא פליגי אלא באיסורי אכילה עיי"ש. והנה בעיקר דינו של הש"ך שכתב דדין של נתפטמה הוא באיסורי הנאה וגם י"ל דחכמים פליגי על רחב"א.

הכנה"ג האריך כאן לחלוק עליו בשניהם. (א) דגם באיסורי אכילה אסור הנתפטמה, (ב) וגם חכמים לא פליגי על רחב"א בזה רק ברישא בולד טריפה פליגי חכמים על ר"א עיי"ש ב.

אבל המחזיק ברכה האריך בזה לחלוק על הכנה"ג דצדקו דברי הש"ך דמפורש כוותיה בפסקי תוס' בתמורה דבאיסורי אכילה מותר להדיוט, וכ"ה דעת האגודה ועכ"ז מסיק המחזיק ברכה דהמחמיר גם באיסורי אכילה קדוש יאמר לו. וגם הפר"ח והפ"ת פסקו כהש"ך דדוקא באיסורי הנאה אסור.

היוצא לנו מכל הנ"ל.

דעת הרמ"א והב"ח והכנה"ג להחמיר בנתפטמה כל ימיה באיסורי אכילה.

אבל הש"ך והאגודה והפסקי תוס' בתמורה, והפר"ח והפ"ת והמנחת יעקב והמחזיק ברכה הקילו באיסורי אכילה, אך המחזיק ברכה מסיק דהמחמיר בנתפטמה כל ימיה באיסורי אכילה קדוש יאמר לו.

וזאת למודעי דהפר"ח במסקנתו מתיר אפי' בנתפטמה כל ימיה באיסור הנאה ומקודם רצה להתיר מכח שיטת חכמים דפליגי על רחב"א כמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה ובפ"י הרע"ב דאין הלכה כרחב"א, אבל אח"כ חזר מזה די"ל דבאיסור הנאה מודים חכמים לרחב"א כמ"ש לעיל בשמו.

אבל אח"כ התיר גם בנתפטמה באיסור הנאה מכח ב' טעמים חדשים.

(ג) ודעת הרבה אחרונים מסקנת הפר"ח והפלתי והחיי"א והערה"ש ועוד דאפילו באיסורי הנאה מותר.

## (ג)

### ברין פרה שאוכלת חמץ בפסח אם מותר לשתות החלב

הנה שאלה דין של פרה האוכלת ספיחי שביעית מה דין החלב, דומה לשאלה של פרה האוכלת חמץ בפסח אם מותר לשתות החלב.

והנה לגבי חמץ בפסח לא מצינו בדברי הראשונים מזה, רק הפמ"ג בסי' ס' בש"ד סק"ה דיבר מזה, וכן בסי' תמ"ח במ"א סק"י.

והנה דעת הפמ"ג שם דמעיקר הדין יש לו דין זוז"ג, ונלענ"ד דכוונתו דהחלב נוצר מהמאכל שאכל עכשיו בפסח, אבל עיקר חיות הבהמה הוא מהמאכל היתר שאכל כל השנה ויש לו דין זוז"ג, [וכ"כ בנשמת אדם דאכילה בהיתר שאכלה עד עכשיו הוי זוז"ג וכ"מ ביד יהודה ובתורת חסד וכ"כ במגן האלף בסי' תמ"ח סק"י דמקרי זוז"ג.

אבל לעו"ז ס"ל לכמה אחרונים דצריך בפסח גופיה לאכול היתר, כ"כ בספר ישועות יעקב סי' תמ"ח והביאו המ"ב בסי' תמ"ח ס"ק ל"ג, וכ"מ להדיא בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג יו"ד סי' ס', וכ"כ בלחם הפנים מבעל הקיצושה"ע בסי' קי"ז, ואסברא לן הואיל והחלב נתהווה ע"י אוכל של עכשיו, צריך עכשיו לאכול היתר.

וכתב עוד הלחם הפנים דמלשון הפמ"ג מוכח להדיא דצריך שיאכל עכשיו תבן, ואל"ה הוי גורם אחד דאיסורא, ולענ"ד לא ראיתי הכרח לזה בפמ"ג, רק הפמ"ג החמיר מכח טעם אחר דזוז"ג אסור לכתחילה, אבל יכול להיות דדעת הפמ"ג דצריך שיאכל תבן בפסח ג"כ כשיטתיה וכשיטת ישועות יעקב אבל אין הכרח לזה דאפשר לפרש הפמ"ג כשיטת שאר אחרונים.

[אבל בתשו' מאהבה ח"ב שכ"ה הקשה על תפלתי דגם שלכד"ה איכא איסור דרבנן, ובשו"ת מחנה חיים תניינא יו"ד כ' הביא בשם הקסת שכתב דאינו מבין מדוע יחשב שלכד"ה מה שעושה במכוון לצורך פיטום הבהמות ואדעתא דהכי זורעין את התבואה, ועיי"ש מה שהשיב לו המחנה חיים].

(ב) וגם החיי"א בנשמת אדם כלל ט' ס"ל להתיר כמסקנת הפר"ח וכתב כל הטעמים של הפר"ח וגם טעם הפלתי, (א) דהוי זוז"ג דגוף הפרה הוי גורם היתר. (ב) וגם מכח דברי הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח פ"ג הי"ד דנשתנה כמו המשתחוה לקמה דקמחו מותר. (ג) דחכמים פליגי על רחב"א, (ד) דדוקא בע"ז אסור דשם אסור שלכד"ה.

(ג) ובערוך השלחן בסי' סי' ס"ו הביא שיטת הרמב"ם באיסורי מזבח דמותר מכח נשתנה, ובס"ז כתב וז"ל ורוב הגדולים הסכימו דרך בכרשיני עכו"ם אסור ולא בשאר איסורי הנאה, דאין שום סברא לאסור ואין לך שלכד"ה יותר מזה וכי אפשר לומר דזהו דרך הנאתן ליתן לבהמה, וכשיאכל הבהמה או יאכל חלבה הוי זה דרך הנאתן ואין שום סברא לומר כן ולכן בחמץ בפסח כשהבהמה אוכלת חמץ כגון שהבהמה של עכו"ם מותר לאכול חלבה בפסח או לשוחטה ולאכול בשרה [כו"פ וכ"ה במהרי"ט] ורק באיסורי עכו"ם החמירה תורה שאפילו פירשה אסור משום לא ידבק בידך וכו' אבל לא בשאר איסורי הנאה ולהרמב"ם אף בכרשיני עכו"ם מותר למזבח כמ"ש וגם להחולקים עכ"פ בשאר איסורי הנאה מותר. עכ"ל [וגם דעת הש"ך והפר"ח נוטה לזה].

עכ"פ יצא לנו מכל הנ"ל דיש ג' שיטות בנפתמה רק מאיסור.

(א) דעת הרמ"א והב"ח והכנה"ג דאפילו באיסורי אכילה אסור.

(ב) דעת הפסקי תוס' והש"ך והאגודה והפר"ח והפ"ת דרך באיסורי הנאה אסור.

וראים מזה שלכתחילה אסור לקנות אפי' לא נתפטמה כל ימיה א"כ ה"ה בפרה האוכל חמץ בפסח אסור לקנות לכתחילה. ומקור הדברים דו"ז"ג אסור לכתחילה הוא מגמרא מפורשת בע"ז מח' ע"ב, והביאו התוס' בפסחים כ"ו ע"ב ד"ה בין חדש בין ישן יוצן שכתבו דו"ז"ג מותר, אע"ג דו"ז"ג דוקא בדיעבד מותר כדמוכח בסוף פרק הצלמים (ע"ז מח:) דאמר ר' יוסי אין נוטעין אגוז של ערלה ומודה ר' יוסי שאם נטע שהוא מותר וקחשיב ליה דו"ז"ג, דהכא הוי כדיעבד דאם נאמר חדש יותץ יפסיד התנור עכ"ל התוס'.

עכ"פ אנו רואים גמ' מפורשת בע"ז מח: דו"ז"ג אסור לכתחילה ולפ"ז מסיק רבינו הפמ"ג דבתוך מעל"ע מעת שאכלה החמץ לא יקנו החלב לכתחילה, עכת"ד ונראה מזה דלאחר מעל"ע שכבר נעכל החמץ אין מהווה עוד חלב, אלא נהווה רק מהמאכל שאוכל בתוך המעל"ע.

והנה בחמץ בפסח יש עוד שאלה שדיברו מזה כמה אחרונים, לדעת המ"א בס' תמ"ה סק"ה דבאיסורי משהו ל"מ דו"ז"ג א"כ חמץ בפסח לכאורה ל"מ בזה דו"ז"ג, [ועיין ביד יהודה בח"א בהשמטות להל' תערוכות, וכן בשו"ת תורת חסד סי' כ"א ובשו"ת חלקת יואב מהדו"ת, סי' כ' שדיברו מזה ומסקי להתירא].

אבל בספיחי שביעית אין בזה החשש של איסור משהו דספיחי שביעית דינם כשאר איסורים דבטלי בס', ומה דאיתא במסכת שביעית פ"ז מ"ז דשביעית אוסרת במינו בכ"ש, וזהו רק בהיתר מכח דשיל"מ כמ"ש הר"ן, או לש"י הר"ש וברא"ש איירי בלאחר הביעור מטעם קנס שלא ביערו בזמנו, אבל בספיחין שאסור ממילא באכילה אין בו מצות ביעור, ועוד דהמג"א לא אסר רק בחמץ שאסור אפי' בא"מ, ולא בדבר שאין בטיל רק במינו [אבל יש בזה מקום עיון בפרט זה ועיין באחרונים בענין זה].

ונחזור לענינינו דלפי דברי רבינו הפמ"ג

ובמעדני שמואל סי' קי"ז בסופו הביא בענין זה מערכה מול מערכה, ובשו"ת תועפות ראם סי' י"ג ראיתי סברא חדשה, דאכילה שאכלה עד פסח בהיתר, מקרי ג"כ דו"ז"ג, אבל אם אוכלת בפסח תבן זה עדיף מזו"ז"ג ומותר אפי' להפמ"ג לכתחילה הואיל ובלא החמץ ג"כ ה"ה לה חלב, ומשמע מיניה דלא למד פשט בהפמ"ג כשי' הלחם הפנים הנ"ל.

היוצא לנו מזה דיש כאן ג' שיטות בענין זה.

(א) דעת רוח"פ דאכילה שאכלה לפני פסח ג"כ משוי לה דו"ז"ג וא"צ להמתין מעל"ע מאכילת החמץ.

(ב) ודעת כמה פוסקים דהואיל והחלב מתהווה מאכילה של עכשיו בעי שיאכל בפסח היתר ולענין מעל"ע תלוי בדין הפמ"ג שיכתבאר לקמן אי"ה.

(ג) ודעת התועפות ראם דאכילה שאכלה לפני פסח משוי לה דו"ז"ג אבל יש חשש של הפמ"ג דאסור לקנות לכתחילה ובוזה שאוכל בפסח גם תבן מותר אפי' לכתחילה.

וראיתי בענין זה שיחה נאה בספר נטעי הכרם דאפשר לתלות זה בפלוגתא אם דם נעכר ונעשה חלב או איבריה מתפרקים, דאם נעכר ונעשה חלב אז בעי אכילה דהאידינא של היתר ואם אבריה מתפרקים אז די באכילה שלפני פסח.

והפלוגתא הזאת נוגע מאד למעשה לענין ספיחי שביעית שיהי' דו"ז"ג אי די באכילה שלפני שביעית בהיתר או בעי שתאכל בשביעית מאכלים של היתר].

ורק חומרת הפמ"ג שם הוא מטעם דו"ז"ג לכתחילה אסור כמ"ש התו"ח בסוף הספר בס' בכלל ס"ה סי' ובהמה שינקה מן הטמאה, או תרנגולת שנתפטמה מן השרצים מותר אבל לכתחילה אין לקנות אם דבר ידוע הוא, ואם לא נתפטמה כל ימיה רק באיסור וכן הבהמה שינקה מן הטמאה אסורה עכ"ל עכ"פ

בח"א סי' כ' כתב ג"כ כעין הנשמת אדם ופלפל בזה הרבה וס"ל דבחלב אזלינן בתר השתא דגלי לן קרא דהגם דדם נעכר ונעשה חלב מ"מ גלי לן קרא דמותר וה"נ לענין שאר איסורין, וגם דימה זה לגבי דין הרא"ש בפ"ח דברכות פ"ח שהביא שיטת רבינו יונה לגבי היתר המוש"ק דאע"פ דה"י דם לא חיישינן להכי דבתר השתא אזלינן ולפי"ז גם להחולקים ע"ד הר"י יונה מ"מ בחלב גופיה דגלי לן קרא אזלינן בתר השתא ולא בתר מעיקרא. ועיי"ש ב ותמצא נחת ולא העתקתי רק ראשית דבריו ופלפל שם הרבה בפלפול נורא. ומסיק שם לדינא דיש להקל לצורך גדול ולסמוך על כל היתרים עכ"ל ונלענ"ד דדוקא בחמץ בפסח הצריך צורך גדול אבל בספיחי שביעית דקיל יותר נלענ"ד דמותר בכל גוונא.

וגם בתשו' אגרות משה ח"א בסי' קמ"ז האריך בענין זה לגבי חלב של פרות האוכלות חמץ וגם הוא דימה זה לדין דרבינו יונה כמש"כ התורת חסד ומסיק להתיירא אפילו לכתחילה.

ובדעת תורה מהגאון מבערוזאן ז"ל בסי' ס' כתב דבהמת עכו"ם האוכלת חמץ בפסח יש להתיירא החלב (ובע"נ יזהר שלא לשתות החלב אא"כ אוכלת גם מאכל היתר) ועיי"ש בסקי"ב שהאריך בענין זה.

וגם המ"ב בסי' תמ"ח בסקל"ג הביא שיטת הפמ"ג וגם הביא יש מקילין אפי' בו ביום אם אוכלת שחרית וערבית מדברים המותרים ובשעה"צ סקפ"ה כתב עיין בשע"ת ובנ"א ובתשו' מאהבה ובשדי חמד.

ולענ"ד נראה המסקנא לדינא בספיחי שביעית דיש לסמוך על רוה"פ שהתירו גם בחמץ בפסח, וספיחי שביעית קיל יותר הן מטעם שאין בהם איסור משהו ואין בהם חומרת המג"א בסי' תמ"ה והן מכח שכל איסורם הוא מדרבנן וחמץ בפסח הוא מדאורייתא, וגם מטעמים שיתבארו לקמן אי"ה.

דבזוז"ג אסור לקנות החלב לכתחילה, וזה השאלה יש גם בשביעית.

אבל למעשה עיין ביד יהודא בח"א בהל' שחיטה וטריפות, בהשמות להל' תערובות שהאריך להיתר, וכתב שזה דינו כדיעבד הואיל וכבר נעשה, כמו לגבי סתם כלים של נכרים דאינן ב"י דקיי"ל בסי' קכ"ב ס"ו דמותר לקנות לכתחילה, הואיל וכבר נעשה חשיב כדיעבד וה"נ בנידון דידן.

והגם דבתו"ח החמיר בזה אבל בשו"ע לא הביא מזה כלום ש"מ דחזר מזה כ"כ היד יהודא.

וגם הגאון הנורא בתורת חסד ח"א סי' כ"א האריך בזה להתיירא.

וגם לי העני נלענ"ד להיתר ויש לי ראי' מכל הפוסקים שהתירו בפרה שנתפטמה כל ימיה באיסור"ה דס"ל דהוי זוז"ג דעצם הפרה חשיב כגורם דהיתר כמו בערלה דחשיב הקרקע להיתר, ולא החמירו מטעם זוז"ג אסור לכתחילה ש"מ דסברי הואיל וכבר נעשה חשיב לקנותן כדיעבד שלא כש"י התו"ח והפמ"ג.

ובנשמת אדם כלל ט' כתב סברה נאה להיתר בחלב שהרי חלב אי לאו דכתב קרא להיתר הו"א דאסור כדאיתא בבכורות ד' ו' ע"ב, אי משום דדם נעכר ונעשה חלב או משום דהוי כמו אבר מן החי ע"ש ועכ"פ יש בו איסור גמור ואפ"ה התיר רחמנא, וא"כ אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי כדאיתא ביבמות ד' ז' ע"ב הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו וכו' עכ"ל הנוגע לנו.

והנה הגם שכתב החלקת יואב במהדו"ת סי' כ' על הנשמת אדם, דאין כדאי לטפל בו ולדחותו כי אין התחלה לדברים אלו כלל. ונכוונתו דלא מצינו בש"ס דהואיל ואישתרי אישתרי אלא כדי לאפשר לקיים מצוה כגון ביבמות שיוכל המצורע להטהר וכי"ב אבל לא בנידון דידן].

מ"מ גם הגאון הנורא בעל תורת חסד זי"ע

זרועות, ולכאורה קשה מה יעשו בהן בעלי זרועות, אלא ש"מ דמותר בהנאה והבעלי זרועות יהנו בזה, ובד"א הביא ראי' זו מחמיו ז"ל, והוא דחה ראי' זאת די"ל דהגמ' איירי בד' שדות דאין בהם ספיחין.

ובמקדש דוד הביא עוד כמה ראיות דספיחין מותר בהנאה, אך בדברי התוס' תענית ד' ו' ע"ב כתב דס"ל דאסור בהנאה.

ובמשנת יוסף פ"ט מ"א בתו"א הביא בשם ספר דבר השמיטה דמותר בהנאה וכתב דהרי דייק לשון הרמב"ם בפ"ד ה"ב ומד"ס שיהיו כל הספיחין אסורין באכילה, וטעמא דל"ג אלא על אכילה א"ל משום דכל שאתה אוסרו באכילה תו לא אתו לזורען לפי שהנאתן מועטת ע"כ.

והחזו"א בסי' י"ג סוף סקט"ז ס"ל דספיחין אסור למאכל בהמה ולתשמישין המיוחדים להם, אבל הנאה אחרת מותרים, ויל"ע לפי דבריו מה הדין לגבי החלב אם דינו כאיסוה"ג או לאו ומסתבר דלפ"ד דינו כאיסוה"ג דחלב הבהמה הוי כתשמיש המיוחד, והגרשו"א ז"ל כתב לחדש דהני דקיימא לאכילה לא אסור אלא באכילה ולא בהנאה, אבל באוכלי בהמה, או מיני צבעים גזרו בהו חכמים איסור ספיחין גם לענין הנאה.

עכ"פ לשי' המקדש דוד ודבר השמיטה דס"ל דמותר בהנאה לדידהו מותר החלב והוא עוד סניף להתיר החלב.

עוד סניף אחר להתיר החלב, כתבתי במקום אחר דלשי' המהר"י קורקוס יוצא דאפי' ספיחין שלוקטן בשביעית הותרו במוצאי שביעית מחנוכה ואילך, וגם בספר משמרת השביעית נקט כשיטה הזאת, [אבל לשי' החזו"א נאסר לעולם ודוקא בליקטן במוצ"ש ס"ל דהותר מחנוכה ואילך] עכ"פ לדידהו י"ל דספיחין קיל מסתם איסורין ואינו איסור עצמי וראי' דנפקע איסורו במוצ"ש מחנוכה, וממילא י"ל דבאיסור קל הזאת מותר

ולשיטת הישועות יעקב והתשובה מאהבה והמ"ב בעי שיאכל הפרה בשנת השביעית גופיה דברים המותרים ג"כ וצ"ע [בדין זה עוד].

## (ד)

### עוד כמה סניפין להתיר החלב הנתהווה מספיחי שביעית

הנה כאמור דעת רבינו הש"ך וכל קדושו עמו, דלא כרבינו הרמ"א שהחמיר בנתפטמה באיסורי אכילה, אלא כל האיסור הוא רק בנתפטמה באיסורי הנאה.

ע"כ צריך לברר אם ספיחי שביעית הוא בכלל איסורי הנאה או רק אסור באכילה, וכבר עמד על חקירה זו השער המלך בפ"ד מהל' שמיטה ויובל וכתב וצ"ע הא דאסור ספיחים לר"ע נראה ודאי דהיינו דוקא באכילה אבל בהנאה מותרים, וכ"נ מדברי התוס' וכל הפוסקים ז"ל דלא הזכירו אלא איסור אכילה, וזה מוכרח שהרי מקרא דוכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית נפקא דהיינו דוקא אכילה.

ואפי' לר"א דס"ל דכל מקום שנאמר לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, כבר כתבו התוס' בפרק כ"ש (פסחים כ"א ב' ד"ה כל) דכי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו, דלא נאמר זה אלא באזהרה עכ"ד.

אבל כתבו האחרונים דכ"ז לר"ע דס"ל דספיחין אסור מה"ת מכח גזירת הכתוב, אבל לרבנן דאסרו משום עוברי עבירה שלא יורעו בסתר ויאמרו ספיחין הן י"ל דאסור בהנאה, ובדרך אמונה כתב דגם לשעה"מ בדברי ר"ע, י"ל דאסור מדרבנן הנאה של כילוי.

ודעת הדרך האמונה בבה"ל בפ"ד מהל' שמיטה ה"ב דהנאה של כילוי אסור.

ובמקדש דוד סי' ג' סק"א הביא הרבה ראיות דמותר בהנאה, ואחד מן הראיות הן דאיתא בב"מ קי"ס, דשומרי ספיחין נוטלין שכן מתרומת הלשכה משום דחוששין לבעלי

וסייעתיה, ודילמא נעבד מותר בדיעבד, וגם דילמא הוי זוז"ג.

וכשזכיתי להיות בהאי שתא בא"י, אמר לי גאב"ד קוממיות שליט"א דיש עוד שאלה על הספיחין, והיינו דאלו המשקים שאינם שומרי שביעית ר"ל, הלא אינם מקיימים מצות ביעור, והביעור יכול להיות באמצע שביעית, וקיי"ל דפירות שלא ביערוהו אסורים בהנאה ג"כ כמ"ש החזו"א בסדר השביעית סי' כ"ו עיי"ש דכתב דטעון שריפה או קבורה.

אבל לענ"ד מצינו תקנה ג"כ לזה, דהלא לדין מצות ביעור הוא הפקר ולא קיי"ל כהרמב"ם דביעור הוא איבוד מן העולם, ותכלית הביעור הוא להפקיר לכל אבל ספיחין שהם אסורים באכילה מסתברא דא"צ לבער, ואולי הוא תלוי ג"כ בספקו של החזו"א לגבי איבוד מן העולם, אבל עכ"פ מסתברא דאין בזה הקנס שקנסו חכמים על מי שלא ביער, דהלא יכול ע"י הביעור להכשיל את הרבים, ונלענ"ד דזהו סברא נכונה. ובצירוף כל הני היתרים שכתבנו לעיל אפשר להקל גם בזה שופי.

עוד דבר אחד צריך לברר הא דכתבו הפוסקים כאן בזוז"ג מותר, ומשמע מדבריהם דאפי' יש באיסור לבד כדי להוות החלב, מ"מ הואיל וגם ההיתר לבד יכול להוות החלב מותר.

וכ"כ להדיא כאן הפ"ת והוא כשי' התוס' בפסחים כ"ז ד"ה עד, וזהו שלא כשי' התוס' בע"ז מ"ט ע"א ד"ה עד שיהא באיסור כדי לחמץ, ועיין במהרש"א בפסחים שעמד על דברי התוס' בפסחים שסותר לתוס' בע"ז.

והרמ"א בסי' פ"ז סי"א פסק כהתוס' בפסחים, והט"ז והפר"ח חלקו על הרמ"א וס"ל דאם יש באיסור לבד להעמיד אסור, והש"ך נשאר שם בצ"ע.

ועיין ביד יהודא שם שפסק כהרמ"א וכתב דאפי' להתוס' בע"ז דאסר בשאור מ"מ יודה

החלב אפי' בנתפסמה בספיחין, דמשעה שנעשית חלב נפקע ג"כ איסורו.

ובשמיטה כהלכתה [מהגר"מ שטרנבוך שליט"א] כתב בסופ"ב כעין שכתבתי באו"א קצת דספיחין שנשתנו מותר כמו שכתב הרמב"ם בפ"ה הכ"ג ומקורו מתוספתא, דתבן של שביעית שנתנו לתוך הכר ה"ז כמבוער, וס"ל דפקע ממנו קדו"ש ג"כ וכן ס"ל להחזו"א בסי' י"ג סק"ח.

וראים מזה דאם שנתנה פקע ממנו כל איסורי שביעית וממילא ה"ה לגבי חלב הנתהווה מספיחין דנשתנה עכת"ד.

אך קשה לי על דבריו דעיי"ש בחזו"א דמשמע מיניה דאיסור ספיחין לא בטיל רק קדו"ש בטיל הואיל ונעשה מאוכל בהמה כלי, אבל אם חל עליו שם איסור לא בטל מיניה האיסור וצ"ע בכ"ז.

והנה יש עוד שאלה בהחלב של שביעית לשי' הפוסקים דשמור ונעבד אסור בהנאה וגם ספיחין הן בכלל איסור שמור ונעבד, דהואיל ואין עולים מאליהם אלא זורעים אותם בידים.

אבל לענ"ד י"ל דבספיחין אין איסור שמור, דהלא איסור שמור יסודו מטעם דלא הפקיר, אבל ספיחין דאסור באכילה מה תועלת בהפקרו הלא אסור באכילה, ואולי זה תלוי בספיקו של החזו"א בסי' ט' סק"ו אם מותר לאבד בידים את הספיחין וקודם כתב החזו"א דאין מפסידין אותו בידים כיון שמה"ת הן קדושין בקדו"ש, ואח"כ כתב ואפשר כיון שאסורם חכמים מותר לאבדן ביד, ע"ש שהביא ראי' לזה, וממילא מסתבר דשמור תלוי בספיקו של החזו"א.

ולענין נעבד בודאי אסור לעבוד עבודה כמובן מאליו, אבל עכ"פ לגבי החלב מסתבר דמותר. דהלא ידוע שיטת הרמב"ם לפי מהרי"ק בפ"ד הט"ו ס"ל דנעבד מותר וידוע דהחזו"א סמך ע"ז בשעת הדחק. וממילא אפי' להאוסרין נעבד מ"מ לגבי החלב הוי ס"ס, דילמא חלב של איסור מותר כשי' הפר"ח

לכתחילה כתב הפמ"ג (בסי' ס' בא"א ה) דבהמה שאוכלת חמץ בפסח הגם דהוי זוז"ג, מ"מ אסור לקנות החלב בתוך מעל"ע מאכילת חמץ מטעם דהוי לכתחילה.

(יא) אבל הרבה פוסקים ס"ל דדינו כדיעבד הואיל וכבר נעשית החלב, וכן לענין בהמה שכבר נתפטמה הואיל וכבר נתפטמה, ודומה למאכל שנתבשל אצל גוי בכלי שאב"י דמותר לקנותו לכתחילה הואיל וכבר נעשית, (תו"ח יד יהודה).

(יב) ולגבי חמץ באיזו אופן נקרא זוז"ג ר"ה פ' סברי דמה שאכלה היתר לפני פסח זה מספיק שיהי' זוז"ג, אבל יש מחמירים שבפסח גופיה בעי שיאכל היתר הואיל והחלב נתהווה ממאכלי פסח. (לחם הפנים תשובה מאהבה ישועות יעקב).

(יג) ודעת שו"ת תועפות ראם דאפי' לשי' הפמ"ג דאסור לכתחילה מ"מ אם הבהמה אוכלת תבן ג"כ בפסח מותר אפי' לכתחילה משום דמעיקרא אין כאן זוז"ג כיון דמבלעדי החמץ נמשך החלב ממנו, והא דהחמיר הפמ"ג לכתחילה זהו רק אם לא אכלה בפסח רק חמץ והגם דזה נקרא ג"כ זוז"ג מכח אכילה שלפני פסח מ"מ אסור לכתחילה, והוא חידוש גדול.

(יד) ודעת הישועות יעקב דבעי שיאכל בפסח שחרית וערבית דברים המותרים ואם אפשר להמתין מעל"ע מה טוב, וכ"ה דעת הלחם הפנים בהפמ"ג.

(טו) היוצא מזה שיש ג' שיטות בבהמה האוכלת חמץ, (א) לדעת הישועות יעקב והלחם הפנים בעי ב' חומרות שיאכל בפסח גם תבן ולהמתין מעל"ע מאכילת החמץ. (ב) ולדעת ר"ה פ' מותר בכל גוונא אפי' לא אכלה בפסח תבן וגם א"צ להמתין מעל"ע. (ג) לדעת התועפות ראם אם לא אכלה תבן בפסח בעי מעל"ע, ואם אכלה תבן א"צ מעל"ע.

(טז) ולענין בהמה שאוכלת ספיחין בשביעית בפשטות זה דומה לבהמה שאוכלת

באיסור מעמיד דשאני שאור שמחמץ דניכר איסורו טובא.

ואולי י"ל דכאן בסי' ס' בנתפטם או לגבי החלב יודה אפי' הט"ז די"ל דקיל ממעמיד אבל זה לא מסתבר דזה קיל ממעמיד ויש לעיין בזה, אבל למעשה נ"ל מסתימת הפוסקים כאן דזה מותר, ויש לעיין עוד בזה.

## (ו)

### קיצור מכל הנ"ל עם קצת הוספות

(א) בהמה שנתפטמה כל ימיה באיסורי אכילה הב"ח והרמ"א והכנה"ג אוסרים והש"ך וסיעתיה הקילו בזה והכי קיי"ל, והמחזיק ברכה כתב דהמחמיר קדוש יאמר לו.

(ב) אם נתפטמה כל ימיה באיסור הנאה בזה הש"ך ור"ה פ' מחמירים.

(ג) והפר"ח והפלתי והנשמת אדם מקילים גם באיסור הנאה, וכ"א טעמו עמו.

(ד) הפר"ח הקיל משום דגם באופן כזה הוי זוז"ג דעצם הפרה מותר ודומה לאגוז של ערלה שנטע דקיי"ל דהוי דוז"ג דהקרקע מגדל ג"כ והקרקע הוא היתר.

(ה) או מטעם אחר הקיל מטעם שכתב הרמב"ם בהל' איסורי מזבח דהאיסור נשתנה.

(ו) והפלתי הקיל מטעם דהוי שלא כדרך הנאות [והרבה אחרונים הקשו עליו].

(ז) והנשמת אדם הקיל מכח טעם אחר דכל האיסור הוא לר' חנינא בן אנטיגנוס במסכת תמורה ל' ע"ב, אבל לרבנן דפליגי עליה מותר אפי' בנתפטמה כל ימיה באיסור הנאה.

(ח) ואם לא נתפטמה כל ימיה באיסור הנאה, ואף אם בתחילת גידולה אכלה מאכלים המותרים, אז הוי זוז"ג קיי"ל דמותר.

(ט) ודעת האו"ה והתו"ח דבהמה שלא נתפטמה כל ימיה באיסור הנאה אסור לקנותה לכתחילה, מטעם דוז"ג אסור לכתחילה כמבואר במסכת ע"ז מ"ט ע"א.

(י) ועפ"י פסק האו"ה והתו"ח דוז"ג אסור

והנה אולי יש למצא היתר גם על לפני עור, ע"פ מש"כ המבי"ט בסי' כ"א דאם המוכר ס"ל כהמתירים אפי' אם הקונה ס"ל כהמחמירים ל"ש בזה לפני עור [שם ה' השאלה בענין קדו"ש בפירות נכרים] וכ"כ בתשו' כ"ס סי' ע"ז דמי שאסור איזו דבר וחבירו מתיר מותר להאסור ליתן להמתיר משום דלהמתיר אין בזה עבירה והגם דלדעת האוסר המתיר טועה.

אבל צ"ע אם יש לסמוך ע"ז דידוע דהמתירים הראשונים בשנת תרמ"ט לא התירו אלא לעשות עבודות דרבנן, או דאורייתא ע"י גוי, וגם ע"ז כתב הרידב"ז זי"ע בהקדמתו בשם הגאון מקאוונע דפקידי הבארן הטעו אותו דזה פיקו"נ ומה נאמר ומה נדבר דבעוה"ר שביעית מתחללת ע"י היתר שאין לו ידים ורגלים במלאכות דאורייתא.

וידוע מש"כ קוה"ק מרן הרידב"ז זיע"א בהקדמתו דברים חוצבים להבות אש מענין זה וז"ל: "וע"כ הגע עצמך אם הרב דיפו כתב על חתיכת נייר שטר מכירה להערבי היחף שכל א"י שביד היהודים שייך לו האם בזה קנה הערבי ונפקעה א"י מקדושתה והנייר הזה אינו ראוי אלא לצור ע"פ צלוחית" עכ"ל ויעי"ש עוד מש"כ ובתחבולות האלו מבלבלים העולם ומטעים את ישראל ומסיתים ומדיחים את ישראל בכל מקומות מושבותיהם וידם נטויה כ"כ בזרוע עד שכפו ההר כגגיית על הרב דיפו שיתיר שביעית, [ומעיד אני עלי שמים וארץ שהרב דיפו בכה לפני בדמעות לא כמו בוכה אלא דמעות חמים מאד] ואמר בזה"ל אם היו נותנים לו סך ששה נאפוליון או אפילו חמשה לחדש מאיזו ישיבה בירושלים ה' עוזב את מקומו בשביל זה הענין של שמיטה וישב בין לומדי הישיבה ומה יעשה כעת אשר עומד במקום צר שאין דרך לנטות ימין ושמאל עיי"ש ב"ב עכ"ל"ק של מרן הרידב"ז זי"ע.

וגם בספר מעשה איש ח"ו [הוא ספר נפלא עובדות ממרן החזו"א] סח שם דפ"א כשבא אליו רבה של ווישניץ שליט"א [הוא

חמץ שביעית, ולענין שיקרא זוז"ג תלוי בפלוגתא שכתבנו בחמץ, ולהפוסקים המקילים א"צ שתאכל בשביעית דברים המותרים, ולהמחמירים בעי שתאכל בשביעית מאכל היתר ג"כ.

(יז) אבל ספיחין קילי יותר מחמץ הן דשם אסור מדאורייתא וכאן הוא רק מדרבנן ועוד דחמץ אסור במשהו ודעת המג"א דבאיסורי משהו ל"א זוז"ג וספיחין בטיל בס' ובזה בודאי מהני זוז"ג.

(יח) וכתבנו בפנים עוד ב' סניפים להקל בשביעית, (א) מטעם די"א דספיחין מותרין בהנאה (שעה"מ דבר השמיטה), (ב) מטעם דלשיטת מהר"י קורקוס אמרינן דאם לקט ספיחין בשביעית בטיל איסורו בחנוכה של מוצ"ש [אבל החזו"א ס"ל דזה דוקא אם ליקט בשמינית].

(יט) ולענין חשש שמור ונעבד, וגם לענין השאלה דאחר הביעור נאסר בהנאה עיין בפנים מש"כ בענין זה.

(כ) ולפי כל הנ"ל נלענ"ד לפסוק כך דאם הבהמה אכלה בשביעית גם דברים המותרים שיכולים להוות החלב מדברים המותרים לחודיה אין בזה שום חשש אבל אם לא אכלה דברים המותרים, ג"כ יש להקל אבל בזה המחמיר קדוש יאמר לו ותבא עליו ברכה.

(כא) הנה יש כאן עוד שאלה חמורה אם יש בזה מסייע לידי עוברי עבירה והנה צ"ל דהמקילין סמכו בזה על הש"ך בסי' קנ"ו סק"ו דבמומר אין איסור מסייע ועיי"ש בדג"מ דמש"כ הש"ך מומר הוא לאו דוקא וכוונתו דהוא עובר במזיד, וגם כאן הם סומכים על היתר הידוע, וממילא הם מזידים ויש בזה ההיתר של הש"ך.

והנה יכול להיות שיש כאן גם שאלה חמורה של לפני עור, שע"י שהם מספקים חלב ליהדות החרדית זורעים הם בשביעית מאכל בהמה וצריך לידע המציאות בזה, דיכול להיות שהם זורעים בין כך ובין כך.

וכן הגה"ק אדמו"ר מסטאמאר זי"ע כתב בקו' שלש תשובות שהוא חוכא וטלולא וליצנות מהתוה"ק עכ"ל.

ע"כ קשה מאד לסמוך על היתר המבי"ט והכ"ס הנ"ל לענין לפני עור ומה טובה השמועה ששמעתי שאי"ה בשנת השמיטה הבעל"ט יהי' מחלקה אחת של חלב מפרות שאין אוכלין ספיחי שביעית בהכשר העדה החרדית של הברד"ץ ותבא עליהם ברכת טוב שמזכין את ישראל בחלב שא"ב חשש שביעית. והנה כ"ז כתבתי לא להלכה ולא למעשה ח"ו כ"א להגדיל תורת השמיטה ולהאדירה גם בחו"ל וההוראה נתנה בזה לגדולי א"י.

והשי"ת יזכינו למאור שבתורה ובזכות לימוד וקיום השמיטה נזכה לביאת גוא"צ בב"א.

בעל הישועת משה זצ"ל לשאול כמה שאלות מענין שמיטה וכו' ולפתע קם החזו"ע ממיטתו ודיבר מענין היתר המכירה ודיבר בתנועת ידים ובהרגשות נוראה, וואס זיי נעמען די תורה און מ'מאכט פון איר ליצנות המזכיר ממשרד הדתות לוקח ערבי ואומר הנה כל הארץ לפניך ומוכר לו כל א"י והיהודים עובדים בכל עבודת קרקע כן זעק מרן החזו"א מנהמת לבו לב הארי של רבן של ישראל ע"כ.

ובספר הנדמ"ח זכור לדוד ד' קע"ב הביא שם שמרן החזו"א אמר על ההיתר ס'איו שקר נישט קיין היתר, ס'איו נישט קיין היתר נאר א שקר ע"כ.

וכן בתולדות הגרי"ז מבריסק זי"ע הביא בשם הגרי"ז די היתר איז ביי מיר נישט קיין גראשן נישט ווערד ע"כ.

בערב יוה"כ האכילה ושתייה כאלו מתענה, היינו שגם ההנאות דעולם הזה הם שקולים כהנאות דעולם הבא, שכל אכילות מצוה שישראל אוכלים יש בו טעם מן, והוא ממש דוגמת המן שהוא לחם שמלאכי השרת אוכלים, וגם כן הנאה רוחנית דמעין עולם הבא, דעל כן סידרו רבותינו ז"ל המאמרים מענין המן בפרק יום הכיפורים, כי אכילת המן הוא ממש דוגמת התענית דיום הכיפורים, שהכוונה בו לזכות על ידי זה לאכילה הרוחנית דעולם הבא, שעל ידי שאין בו אכילה ולא שתייה, על ידי זה זוכין להנאה הרוחנית דיו השכינה, על ידי הריחוק מהנאה הגשמית.

וזה שאמרו דאכילת ט' כאלו התענה ט' וי', כי תענית י' היינו אכילה הרוחנית, ותענית ט' הוא מה שהיינו עושים בעצמינו אלמלא ציוותה התורה באכילה, לסגף הגוף לכפרת עון, על דרך שמתענין היחידים בעשרת ימי התשובה כדי להכין עצמו על ידי זה לקדושה דיוה"כ, אבל השי"ת לא בחר בזה להכנה בערב יוה"כ, שהוא הכניסה להרגשת הבינה שבלב מזיו השכינה דעולם הבא שביוה"כ, גם בשעת הכנה שמכין עצמו לקדושה כזו, הרי הוא כבר כלי מוכן לזה שיכול לבוא לידי קדושה זו, ואם במדת פורעניות אמרו רז"ל עבודה זרה מכה לפניך ולאחריה, כל שכן במדה טובה המרובה, וכבר יש הרגשת שמץ מקדושה גם מקודם, וקדושה כזו שהוא רק התגלות ההעלם להביאו לידי גילוי על ידי ההחזרה למקור, הרי ישנה מתחילה ג"כ רק שהיא העלם, שהרי מוכן לבוא מיד לגילוי, ובהרגשה זו מתקדש ומתעלה גם העלם, ועל כן הגם שהוא עדיין בהעלם האכילה ושתייה הסופנית דעולם הזה היא מתקדשת בקדושת המן, ועל ידה היא הכנה לבוא להנאה הרוחנית דיוה"כ, וזהו כאלו התענה ט' היינו שיש בו הכנה לקדושת היום דיוה"כ כהכנת התענית וסיגוף הגוף, ונוסף על זה כאילו התענה י' ג"כ, דהיינו שיש בו ג"כ הנאה רוחנית כבתענית י', אלא שאז הוא רק כאילו ובדרך הדמיון, כי עדיין הוא בהעלם, וביוה"כ הוא בגילוי ובפועל. (מחשבות חרוץ)